

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Zala Rekar

Primerjava političnih sistemov Združenih držav Amerike in Avstralije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Zala Rekar

Mentor: zasl. red. prof. dr. Anton Bebler

Primerjava političnih sistemov Združenih držav Amerike in Avstralije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Rada bi se zahvalila zasl. red. prof. dr. Antonu Beblerju, ki v vseh teh letih ni obupal nad mano in mi je ves čas pisanja diplomskega dela nudil strokovno pomoč.

Zahvalila bi se tudi sestri, svaku, nečakinji ter prijateljicama, Nini in Alenki, ki ste me spodbujali in mi nudili koristne nasvete.

Posebna zahvala gre tudi moji družini za vse spodbude in razumevanje. Diplomsko delo pa posvečam obema staršema ter starim staršem, ki na žalost niso dočakali zaključka mojega študija.

Primerjava političnih sistemov Združenih držav Amerike in Avstralije

V odnosu med družbo in državo so se skozi zgodovino oblikovala politična razmerja. Odražajo se izgrajeni politični sistemi, ki določajo vloge in odnose znotraj skupnosti v prostoru in času. Vsak politični sistem ima svoje značilnosti, ustroj institucij s funkcijami in predvsem razmerja med državo in družbo. Ne glede na velikost držav so funkcije, ki so potrebne za normalno delovanje dokaj podobne. Osnovne funkcije za delovanje države so zakonodajna, izvršilna in sodna. Način izvajanja, vloga in pristojnosti vsake veje oblasti pa so tiste, ki odražajo razlike med državami.

V nalogi sem pozornost namenila proučevanju političnih sistemov Združenih držav Amerike in Avstralije. V uvodnem delu sem analizirala teoretična dognanja na področju proučevanja političnih sistemov ter predvsem vrste političnih sistemov. V nadaljevanju sem skozi nalogo proučila elemente državnih ureditev, ki tvorijo politični sistem oziroma ureditev obravnavanih držav. Z opravljeno primerjavo sem pridobila rezultate, ki nam omogočajo lažje razumevanje dveh navzven različnih političnih sistemov.

Ključne besede: politični sistem, parlament, volitve, ustava, politične stranke

Comparison of political systems of the United States and Australia

The various relations between the state and the society through history formed political relations. The result of this process are formed political systems, that define the roles and relations inside the society in certain space and time. Each political system has its own characteristics, institutional structure and its functions as well as relations between the state and the society. No matter the size of the country, the field of activities needed for normal operation of the country, are more or less the same. Basic public offices to operate the state are legislative, executive and judiciary. The way of implementing, the impact and the jurisdictions of each of them is what makes the difference among various states.

In the composition I put attention to exploring political systems of the United States and Australia. In the first part I analyzed theoretical findings in the field of exploring political systems, paying attention to the various types of political systems. Further on I researched the components of the legal systems, that form the political system and the organization of the discussed countries. By the comparison of these components I acquired results, that give us some better perspective on the two apparently different political systems.

Key words: political system, parliament, elections, constitution, political parties

KAZALO

1 UVOD.....	7
2 TEORETSKO METODOLOŠKI OKVIR NALOGE	8
2.1 CILJI NALOGE	8
2.2 HIPOTEZE	8
2.3 UPORABLJENA METODOLOGIJA.....	8
3 TEORETSKI KONCEPT	10
3.1 VRSTE POLITIČNIH SISTEMOV	10
3.1.1 Predsedniški sistem	11
3.1.2 Parlamentarni sistem	12
3.2 VOLILNI SISTEMI	13
3.2.1 Večinski sistemi.....	13
3.2.2 Proporcionalni sistemi	14
4 POLITIČNI SISTEM ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE	15
4.1 ZGODOVINA NASTANKA POLITIČNEGA SISTEMA ZDA	15
4.2 RAZMERJE DO BRITANSKE PRAVNE IN POLITIČNE DEDIŠČINE	17
4.3 POLITIČNA UREDITEV ZDA	18
4.3.1 Zakonodajna veja oblasti	19
4.3.2 Izvršilna veja oblasti.....	21
4.3.3 Sodna veja oblasti.....	22
4.4 VOLITVE V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE	23
4.4.1 Predsedniške volitve	24
4.4.2 Kongresne volitve.....	25
4.5 POLITIČNE STRANKE V ZDA	25
4.5.1 Primerjava republikanske in demokratske stranke	26
4.5.2 Tretje stranke	26
4.6 DELITEV PRISTOJNOSTI MED DVEMA RAVNEMA	27
4.7 OBOROŽENE SILE ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE.....	28
5 POLITIČNI SISTEM AVSTRALIJE.....	30
5.1 ZGODOVINA NASTANKA POLITIČNEGA SISTEMA AVSTRALIJE.....	30
5.2 RAZMERJE DO BRITANSKE PRAVNE IN POLITIČNE DEDIŠČINE	31
5.3 POLITIČNA UREDITEV AVSTRALIJE	31
5.3.1 Zakonodajna veja oblasti	32

5.3.2 Izvršilna veja oblasti.....	33
5.3.3 Sodna veja oblasti.....	34
5.4 VOLITVE V AVSTRALIJI	34
5.5 POLITIČNE STRANKE V AVSTRALIJI	35
5.6 ZVEZNA IN FEDERALNA UREDITEV AVSTRALIJE	36
5.7 OBOROŽENE SILE AVSTRALIJE.....	37
6 PRIMERJAVA POLITIČNIH SISTEMOV	38
7 ZAKLJUČEK	42
8 LITERATURA	44

1 UVOD

Vsaka država ima svojevrstno ureditev in politični sistem. Proučevanje političnih sistemov in primerjave med njimi so botrovale nastanku več šol, ki se ukvarjajo s proučevanjem te tematike. Skozi zgodovino so se spreminjali tudi pristopi proučevanja. V osnovi so najprej proučevali evropske in severno ameriške politične sisteme. S proučevanjem političnih sistemov Latinske Amerike, Azije in Afrike, so proučevalci prišli do spoznanja, da je potrebno določiti ustrezne raziskovalne metode, ki bodo poleg osnovnih razdelitev upoštevale tudi ostale znanstvene pristope oziroma značilnosti obravnavanih sistemov. V literaturi najdemo več pristopov, na podlagi katerih proučujemo politične sisteme držav.

Ne glede na velikost držav so funkcije, ki so potrebne za normalno delovanje, dokaj podobne. Za funkcioniranje države so potrebne zakonodajna, izvršilna in sodna veja oblasti. Pristojnosti in način delovanja vsake veje oblasti izražajo razlike med državami.

V nalogi sem pozornost namenila proučevanju dveh političnih sistemov. Proučevanje temelji na osnovnih elementih ustroja države in institucij, ki tvorijo politično ureditev. Z opravljeno primerjavo elementov politične ureditve, volilnega sistema, političnih strank in oboroženih sil sem pridobila rezultate, ki nam omogočajo lažje razumevanje dveh različnih političnih sistemov.

2 TEORETSKO METODOLOŠKI OKVIR NALOGE

2.1 CILJI NALOGE

Predmet proučevanja diplomske naloge sta politična sistema Združenih držav Amerike (v nadaljevanju ZDA) in Avstralije. Cilj naloge je predvsem raziskati ureditve in razmejitve zakonodajne in izvršilne veje oblasti dveh dokaj različnih političnih sistemov. Primerjava je zasnovana na osnovi zgodovinskih temeljev nastanka držav, politične ureditve in ustroja države, političnih strank ter sestave oboroženih sil in nadzora nad njimi. Eden od ciljev je tudi raziskati vzroke, ki kažejo na podobnosti in razlike med političnima ureditvama držav.

2.2 HIPOTEZE

Ugotavljala bom veljavnost treh postavljenih hipotez, in sicer:

1. Temeljne razlike v ustroju in delovanju političnih sistemov ZDA in Avstralije izvirajo iz zgodovinskega ozadja in različnega odnosa do britanske pravne in politične dediščine. Poglavitne podobnosti med dvema sistemoma se izražajo v federalni ureditvi obeh držav in načinu delitve pristojnosti med federalnim organom in organi na ravni federalnih enot.
2. Zakonodajna in izvršilna oblast v Avstraliji sta med seboj veliko bolj prepleteni kot v ZDA.
3. Razlike v delovanju političnih strank so nastale zaradi različnih volilnih sistemov ter razlik med predsedniškim in parlamentarnim sistemom.

2.3 UPORABLJENA METODOLOGIJA

Z uporabo raziskovalne metode analize ter interpretacije primarnih in sekundarnih virov sem dobila potrebne podatke o obeh političnih sistemih. Pomagala sem si predvsem s primarnimi in sekundarnimi pisnimi viri. Temeljne pojme v teoretičnem delu sem razložila z opisno metodo. S pomočjo zgodovinsko razvojne metode sem analizirala nastanek obeh držav, ki je ključen za nadaljnji razvoj posameznih držav. Na koncu pa sem uporabila še primerjalni pristop, ki mi je omogočil opisovanje, razlaganje in kritično razčlenjevanje različnih

kombinacij dogodkov, procesov in institucij, ki so se pojavili v obravnavanih državah. S pomočjo uporabljene metodologije sem poskušala že prej omenjena sistema primerjati med seboj ter tako priti do končnih ugotovitev.

3 TEORETSKI KONCEPT

3.1 VRSTE POLITIČNIH SISTEMOV

Ena temeljnih delitev političnih sistemov je delitev na demokratične in nedemokratične sisteme. V politološki literaturi najdemo več pojmovanj demokratičnega političnega sistema. Ena izmed definicij demokracije se glasi, da v demokratičnem političnem sistemu oblast izvira iz ljudstva, pripada ljudstvu in je namenjena ljudstvu. Vladajoči dobijo svojo legitimnost iz ljudstva. Robert Dahl pa je demokracijo opredelil kot »zmožnost oblasti, da v okviru politične enakosti trajno ustreže prioritetnim zahtevkom državljanov« (Della Porta 2003, 33–34).

Pomen besede demokracija izhaja iz grške besede, kjer »demos« označuje ljudstvo, »kratein« pa pomeni vladati, torej oblast pripada oziroma izvira iz ljudstva. Skozi čas se je izkazalo, da samo ljudstvo ne more dobesedno vladati, zato si izberejo svoje predstavnike, ki zastopajo njihove glasove (Democracy Building 2004).

Joseph Schumpeter opredeljuje minimalističen model demokracije: »Demokratična metoda je tisti institucionalni dogovor za doseganje političnih odločitev, kjer posamezniki pridobivajo moč odločanja na tekmovalnih volitvah, kjer se borijo za ljudske glasove« (Lipset in Lakin 2004, 19–24).

Marin Seymour Lipset pa podaja definicijo demokracije na sledeč način: »Demokracijo v kompleksni družbi lahko definiramo kot politični sistem, ki nudi redne ustavne možnosti menjavanja vladajočih uslužbencev, ter kot družbeni mehanizem, ki dopušča največjemu delu prebivalstva, da vpliva na važne odločitve z izbiro tekmovalcev za politično službo« (Lipset in Lakin 2004, 19–24).

Med demokratičnimi političnimi sistemi razlikujemo sledeče podvrsti: predsedniški, polpredsedniški in parlamentarni sistem. Tipičen primer predsedniškega sistema so ZDA, polpredsedniškega Francija, parlamentarnega pa Velika Britanija.

3.1.1 Predsedniški sistem

V predsedniškem sistemu je položaj predsednika vlade kot vodje izvršilne veje oblasti in državnega poglavarja združen v eni instituciji. Predsednik je izvoljen neodvisno od zakonodajnega telesa za različno obdobje, neposredno od državljanov ali pa elektorjev. Zato lahko prihaja do razlik, če je npr. izvoljen za predsednika republikanski kandidat, v parlamentu pa imajo večino demokrati ali obratno (Saje 2001). Predsedniški mandat traja od 4 do 6 let in je običajno omejen na zaporedno število predsedniških mandatov (izjema je Ciper, ki te omejitve nima). Najbolj pogosta metoda izvolitve predsednika je absolutna večina glasov v prvem volilnem krogu. Če nihče izmed kandidatov ne dobi te večine, sledi drugi krog. V tem krogu se pomerita kandidata, ki sta v prvem krogu dobila največ glasov. V nekaterih državah je dovoljena relativna večina (Mehika, Paragvaj, Venezuela,...). Pooblastila predsednikov so različna: imenujejo vladne ministre (kabinet) in visoke uradnike javnega sektorja (v nekaterih državah je potrebna tudi potrditev parlamenta), podpisujejo zakone, ki jih sprejme zakonodajno telo ali pa imajo možnost veta, vodijo sestanke kabineta in so predstavniki države v mednarodnih odnosih (Ferfila 2008, 305–307).

Izvršilna, zakonodajna in sodna veja oblasti so ločene z ustavo, med njimi pa obstajajo kontrolni mehanizmi, s katerimi nadzirajo druga drugo. Predsednik imenuje ministre, ki sestavljajo kabinet, na podlagi soglasja senata; le-ti so mu tudi odgovorni. Načeloma je odvisen od kongresa, a ga ne more razpustiti, kongres pa ne more odpoklicati predsednika. Obstaja izjema tako imenovane ustavne obtožbe, na podlagi katere ima kongres pravico predlagati predsednikovo odstavitev ob predpostavki, da je huje kršil ustavo ali zakon. Vpliv je lahko tudi obratno sorazmeren, saj predsednik s svojimi poslanicami daje zakonodajne pobude, odločilni veto pa mu daje možnost, da bi v kongresu sprejeti zakon začel veljati. Tako mora kongres o takem zakonu ponovno glasovati in potrebuje $\frac{2}{3}$ večino za sprejem. Kongres predsednika omejuje tudi s proračunom, ki njegovi administraciji določa prejemke in izdatke (Saje 2001).

Tretjo vejo oblasti predstavljajo zvezna sodišča. Sodnike Vrhovnega sodišča imenuje predsednik s soglasjem senata, kasneje pa le-ti ne morejo biti odpoklicani niti s strani predsednika, niti s strani kongresa. Že sprejete zakone in izvršilne ukaze lahko razglasijo za neustavne (Saje 2001).

Zagovorniki tega sistema poudarjajo štiri prednosti. Predsednik je izvoljen neposredno s strani volivcev, kar mu daje visoko legitimnost (izjema ZDA, kjer je izvoljen preko elektorjev). Zakonodajna in izvršilna veja oblasti sta ločeni, med seboj se lahko nadzorujeta in preprečujeta zlorabe. Predsednik naj bi hitreje sprejemal odločitve. Tak sistem naj bi hitreje reagiral v kritičnih razmerah. Poleg naštetega naj bi predsednik zagotavljal stabilnost, saj v primerjavi z ministrskim predsednikom v parlamentarnem sistemu ni odvisen od razmerij med političnimi strankami (The Presidential system 2016).

Kritiki trdijo, da naj bi predsedniški sistemi težili k avtokraciji. Ločitev oblasti naj bi povzročala politične zastoje, še posebej, če izvršilno in zakonodajno vejo oblasti nadzorujejo različne politične stranke. Velik problem pa predstavlja tudi odstavitev predsednika (The Presidential system 2016).

3.1.2 Parlamentarni sistem

Začetki sodobnega parlamentarnega sistema izvirajo iz Anglije. Izvršilna oblast in parlament sta povezana. Njuno razmerje ima obliko pragmatičnega kompromisa, ki omogoča močno vlado. Za Veliko Britanijo je pomembna zagotovitev, da je uresničena volja izvršilne oblasti, medtem ko Ustava ZDA omogoča konflikt in razmerje med dvema vejama in tako omejitve moči izvršilne veje (Brandt in drugi 2002, 61–63). Parlament v parlamentarnem sistemu sprejema proračun na predlog vlade, nadzira delo vlade in lahko izglasuje nezaupnico, vlada pa mora odstopiti. Vlada lahko zahteva od državnega poglavarja, da razpusti parlament in razpiše nove volitve. Državni poglavar (predsednik republike ali monarh) ima v tem sistemu zelo omejena pooblastila. Ravnovesje zakonodajne in izvršilne oblasti se kaže v dualizmu izvršilne oblasti, saj ima le-ta dva nosilca, in sicer vlado in šefa države. Vlada je politično odgovorna in odvisna od parlamenta, šef države pa je samostojen (Saje 2001).

Parlament sestavljajo izbrani posamezniki. Vsi člani so med seboj formalno enakopravni in zastopajo različne družbene skupine in okolja. V posamezni skupnosti sprejemajo legitimne, zavezujoče in avtoritarne odločitve (Ferfila 2004, 178). Operativno vodenje državnih zadev pripada predsedniku vlade, katerega ne izvolijo volivci neposredno na volitvah, temveč ga izvoli parlament glede na svojo strankarsko sestavo. V pomoč mu je kabinet, ki ima več pristojnosti kot pri predsedniškem sistemu, sestavljajo pa ga ministri različnih strank. Mandat

predsednika vlade ni tako nedotakljiv kot v predsedniškem sistemu, saj lahko v primeru nezaupnice traja le nekaj dni ali tednov (Ferfila 2008, 307–312).

Sodna veja oblasti je neodvisna, sodnike voli zakonodajni organ. Ustavno sodišče presoja o ustavnosti zakonov in opravlja nadzor zakonitosti nad izvršilno in zakonodajno vejo oblasti (Saje 2001).

3.2 VOLILNI SISTEMI

V različnih državah sveta so se uveljavili različni volilni sistemi. To so pravice, obveznosti, ukrepi in postopki vezani na volitve. Urejeni so z normativnimi akti. Volilni sistem v širšem pomenu temelji na načelih, ki so nujno potrebna za demokratično vsebino volitev (splošna in enaka, neposredna ter svobodna volilna pravica in tajnost glasovanja). Ožji pomen zajema sistem razdelitve poslanskih sedežev v parlamentu med izvoljene kandidate oz. politične stranke. Franc Grad sisteme razdeli na večinske, polproporcionalne ali manjšinske ter proporcionalne (sorazmerne), za merilo pa uporabi razmerje med volilnim izidom ter razdelitvijo poslanskih mandator (Grad 2004a, 56). Osredotočila se bom le na večinskega in proporcionalnega, ki sta za mojo nalogo relevantna.

3.2.1 Večinski sistemi

Za ta sistem razdelitve mandator je značilno, da se voli po enega predstavnika ali več, odvisno od volilne enote, za zmago pa je potrebna absolutna (zahtevana je več kot polovica vseh glasov) ali relativna (zahtevana je večina prisotnih glasov) večina (Grad 2004a, 57).

Sistem relativne večine uporabljajo v Veliki Britaniji, ZDA in nekaterih drugih državah z anglosaško tradicijo. V tem sistemu volivci volijo po enega predstavnika v enomandatni enoti. Če je kandidatov več, je zmagovalec tisti, ki dobi največ glasov. V primeru, ko sta kandidata samo dva, pa je zmagovalec tisti, ki dobi več kot polovico glasov, v tem primeru je zahtevana absolutna večina. Sporno je lahko to, da v primeru kandidiranja več kandidatov izbira zmagovalca ni rezultat izražene želje večine volivcev, saj imata lahko dva protikandidata skupaj več glasov in v tem primeru večina prepreči izvolitev zmagovalca (Grad 2004a, 57–58).

V nasprotnem primeru pa je pri **sistemu absolutne večine** dejansko upoštevana želja večine volivcev. Velikokrat ni zmagovalca v prvem krogu, če je kandidatov več. Sledi drugi krog, v katerem se pomerita le zmagovalca iz prvega kroga ali pa je za drugi krog zahtevana le relativna večina, če je več kandidatov (število kandidatov pa je v drugem krogu vedno omejeno) (Grad 2004a, 58).

Poznamo tudi **alternativno glasovanje**, pri katerem volivci oštevilčijo svoje kandidate po priljubljenosti. Če na tak način ne dobijo zmagovalca z absolutno večino, izločijo kandidata, ki je dobil najmanj glasov, njegove glasove pa dobijo tisti kandidati, ki so jih volivci označili s številko dve na volilnih lističih. To se ponavlja toliko časa, da dobijo zmagovalca, drugi krog pa nikoli ni potreben. Na ta način se voli avstralski senat na državni ravni (Grad 2004a, 58–59).

3.2.2 Proporcionalni sistemi

Proporcionalni sistem zagotavlja, da se v parlamentu odraža volja volivcev bolj sorazmerno, saj dobijo kandidati oz. stranke toliko sedežev v parlamentu, kakršno podporo so dobili na volitvah. Na ta način se v parlament uvrsti večje število strank, kar pogosto ustvarja nestabilnost delovanja koalicijske vlade, zato obstaja volilni prag, ki vsaj delno zmanjša število strank v parlamentu. Volivci ne morejo neposredno vplivati na to, kateri poslanci jih bodo zastopali v parlamentu, saj stranke same naredijo seznam kandidatov. Pri preferenčnem glasovanju volivec glasuje za stranko in hkrati tudi za poslanca (Grad 2004a, 60–61).

4 POLITIČNI SISTEM ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE

Politični sistem ZDA temelji na osnovnih načelih predstavniške demokracije. Državljeni ZDA z volitvami političnim predstavnikom podeljujejo pooblastilo za upravljanje države. Na ta način naj bi oblast skrbela za uveljavljanje skupnih interesov državljanov. Upravna metropola države je Washington, d. c., kjer imajo sedež vse tri veje oblasti, tako Kongresni dom in Bela hiša kot Vrhovno sodišče ZDA. Notranja ureditev ZDA temelji na delitvi na zvezne države z dokaj visoko stopnjo avtonomije, kar pomeni, da so procesi odločanja razpršeni po celotnem državnem ozemlju preko glavnih mest zveznih držav. Pomemben člen je zunanja politika. ZDA so iz hladne vojne izšle kot edina svetovna velesila, ki še danes uveljavlja svoj politični, gospodarski in tudi kulturni vpliv v svetu. Eden od instrumentov izvajanja te politike so oborožene sile, ki so najdražja in številčno druga največja tovrstna organizacija sveta (USA.gov, 2017a).

4.1 ZGODOVINA NASTANKA POLITIČNEGA SISTEMA ZDA

Begunci in priseljenci so se v 17. stoletju zatekli v Ameriko iz različnih evropskih držav. Nekateri so ubežali vojni, spet drugi so prišli iz političnih in verskih razlogov, ali pa z upanjem na boljše življenje. Tam so se soočili z domorodci, ki so na tej celini živeli že več tisoč let. Okoli leta 1690 je bilo približno 250.000 prebivalcev, le 100 let kasneje pa že okoli 2,5 milijona. Ustanovljene so bile prve kolonije, matične države pa so vodile svojo politiko. Največ kolonij je imela Velika Britanija. Že od samega začetka so imele kolonije precej avtonomije, posluževali so se angleškega občega prava, ustanovnih listin (ki so jih dobili iz Anglije) ter družbenih pogodb. Najbolj znana je Mayflower Compact, s katero so se angleški priseljenci dogovorili o ustavni ureditvi. Vsaka kolonija je imela svoje lastne organe (voljen predstavniški organ, guvernerja, sodstvo) (Grad 2004b, 130). Kasneje so tudi prebivalci kolonij izvolili svoje predstavnike v skupščine, ki so zastopale njihove interese. Sredi 17. stoletja se Anglija ni bila zmožna ukvarjati s kolonijami. Vzroki so bili državljanska vojna (1642–49), kolonije so bile zelo oddaljene, ljudje v kolonijah pa se niso pustili nadzorovati (Hamby 2005, 26–32).

Kolonije so sprejele deklaracijo o neodvisnosti 4. julija 1775, sledila je osvobodilna vojna. Med vojno so se združile v konfederacijo zaradi obrambe, varstva svoboščin in skupne

blaginje. Le-ta ni imela veliko pristojnosti, zato so se po vojni pojavljale težnje po združitvi, tako je nastala federacija. Večje države so se nagibale k močni centralizaciji, število sedežev v predstavniskem telesu bi bilo sorazmerno s številom prebivalcev, male države so se temu upirale in so zahtevale, da ima vsaka država v predstavniskem telesu enako število sedežev. Sprejeli so kompromis in ustanovili dvodomni Kongres (v predstavniskem domu je zastopanost sorazmerna s številom prebivalcev, v senatu pa ima vsaka država enako število predstavnikov) (Grad 2004b, 132–133).

Po izbojevanju samostojnosti so se na kontinentalnem kongresu zbrali delegati. Odločili so, da bo oblast razdeljena na tri veje (zakonodajna, izvršilna in sodna). Te tri veje pa bodo imele medsebojni nadzor. Tako kongres ne more sprejeti zakonov brez potrditve predsednika, predsednik mora mednarodne pogodbe dati v potrditev senatu. Kongres ima možnost obtožbe in odstavitve predsednika. Sodniki so imenovani s strani predsednika in potrjeni s strani senata. Preden je bila ustava sprejeta, sta se na političnem prizorišču zbrali dve skupini. Federalisti so podpirali sprejetje ustave in so zagovarjali Rousseaujeve družbene pogodbe. Nasprotniki so se imenovali antifederalisti in so zagovarjali tezo, da ima zvezna oblast preveč pristojnosti ter da v ustavi niso zavarovane osnovne človekove pravice. S kompromisom, da bodo z amandmaji dodali osnovne človekove pravice k ustavi, so 17. septembra 1787 sprejeli ustavo, ki predstavlja temelj ameriške politike in velja še danes (Jaklič in Toplak 2005, 15–25). Ustavo je pisalo 55 delegatov, visoko izobraženih ljudi, med njimi so bili odvetniki, zdravniki, trgovci, plantažniki, itd.. K pisanju so povabili tudi Georgea Washingtona, ki je bil zelo priznan v tistem obdobju. V ustavi so se odrazile štiri glavne ideje, in sicer: predstavljanje interesov, socialna pogodba, ločitev oblasti in federalizem (McKay 2005, 39–50). Odločili so se za zvezno vlado, ki je imela omejene pristojnosti izdajanja denarja, pobiranja davkov, vodenja zunanje politike, ustanovitve pošte ter plačevanja in vzdrževanja vojske. Leta 1790 so v okviru ustave in njenih desetih amandmajev sprejeli listino »Bill of Rights«, ki je zagotavljala osebno svobodo in omejevala moč vlade (Hamby 2005, 68–77).

4.2 RAZMERJE DO BRITANSKE PRAVNE IN POLITIČNE DEDIŠČINE

Glede na to, da je bila Velika Britanija dlje časa prisotna na ozemlju Severne Amerike, je tam pustila tudi svoj pečat. Največji vpliv so pustili evropski misleci kot so Bodin, Rousseau, Pufendorf in Locke, ki so v ospredje postavljali ljudstvo, ne več oblastnike. Dejansko so ameriški revolucionarji veliko stvari naredili nasprotno ureditvi v Veliki Britaniji. Svojo neodvisnost so utemeljili predvsem na svobodi posameznika, omejevanju oblasti ter suverenosti ljudstva. To so se jim zdele »samoumevne resnice«. Ob osamosvojitvi so blede senco odgovornosti in pristojnosti podelili Kontinentalnemu kongresu, kar pa se je kasneje spremenilo. Po Madisonovem predlogu, ki je bil udejanjen v The Virginia plan (osnutek bodoče ustave), naj bi bila oblast razdeljena na zvezno in državno; zvezna naj bi se delila na tri veje oblasti: zakonodajno, izvršilno in sodno. Taka ureditev predstavlja pravo nasprotje ureditvi v Veliki Britaniji, kjer je takrat parlament predstavljal vrhovno izvršilno, zakonodajno in sodno oblast, kar je predstavljalo združitev oblasti v nasprotju s sistemom uravnotežene oblasti. Glede na izkušnje iz preteklosti, so se hoteli tem napakam izogniti. Dejstvo je bilo, da so angleški kralji slej kot prej začeli izrabljati svojo oblast, kar je privedlo do tiranije. Tako so prišli do dogovora in sprejeli t.i. sistem zavor in ravnesij, ki omogoča medsebojni nadzor vseh treh vej oblasti, hkrati pa lahko drugo vejo zavirajo (npr. predsednik imenuje ljudi, ki delujejo znotraj izvršilne oblasti, senat jih potrdi; predsednik sklepa mednarodne pogodbe, senat jih potrdi; predsednik lahko vodi vojno, kongres jo napove in odobri denarni limit; predsednik ima možnost veta, kongres ga lahko preglasuje; institut možne obtožbe predsednika, ki ga sproži predstavniški dom, o krivdi in odstitvi pa odloča senat) (Jaklič in Toplak 2005, 15–25).

Vpliv, ki ga je britanska dediščina zapustila ameriški ustavi, se vidi predvsem pri sodni veji oblasti. Za razvoj ustavnega sodstva je bila najpomembnejša zadeva *Marbury v. Madison* (1803). S tem primerom je ameriško vrhovno sodišče dobilo priložnost za sodno presojo neskladnosti zakona z ustavo, na ta način se torej ustava prilagaja družbenim spremembam (History 2017). Ob osamosvojitvi so ZDA od Anglije prevzele tudi običajno pravo, ki se je začelo razvijati več stoletij pred nastankom ZDA. To je sistem nepisanega angleškega prava, ki temelji na običajih in sodnih primerih. Dandanes pa je večina tega že zapisanega v zakonih

in drugih predpisih, kot nepisana ostajajo le še nekatera osnovna načela (Jaklič in Toplak 2005, 106–107).

Sojenje naj bi vedno potekalo v skladu s pravičnostjo, kar predstavlja alternativo včasih trdim formalnim pravilom angleškega običajnega prava. Sojenje naj bi tako potekalo v duhu pravičnosti in poštenosti (Jaklič in Toplak 2005, 78–79).

Prav tako je tretji amandma, ki je bil dodan ustavi leta 1791, posledica vpliva Velike Britanije. Amandma se glasi: »V mirnem času se po hišah ne sme namestiti nobenega vojaka brez soglasja Lastnika, prav tako tudi ne v času vojne, razen na način, ki bo predpisan z zakonom«. V času angleškega kralja Charles I., so se po njegovem naročilu vojaki razpršili po kolonijah in začasno bivali v hišah prebivalcem v nasprotju z njihovo voljo. Prav tako naj bi George III. v mirnem času nameščal vojake po domovih (Jaklič in Toplak 2005, 100–101).

Tudi četrti amandma, ki govori o tem, da je vstop v domove ljudi dovoljen samo z nalogi, ki so izdani na podlagi utemeljenega suma, je posledica vpliva Anglije. V kolonijah Severne Amerike se je vse bolj začelo uveljavljati tihotapljenje, zato so si Angleži zagotovili izvajanje zakonov o plačevanju davkov s tem, da so si pridobili splošno dovoljenje, ki je omogočalo vsakemu predstavniku oblasti, da je lahko pregledal vsako posest. To splošno dovoljenje pa je bilo trajno za časa vladanja enega kralja in je trajalo še šest mesecev po njegovi smrti. Nato so se v kolonijah ljudje uprli in sklicevali na primer Seyman iz leta 1603, kjer je bilo uporabljeno načelo, da je človekov dom njegov grad in nihče, niti kralj tam nima pristojnosti. Seveda se je vse to uveljavilo šele leta 1791 (Jaklič in Toplak 2005, 101–103).

Pa vendar se je Kongres, ne glede na vse, zgledoval prav po angleškem parlamentu, tako glede svojega položaja, kot tudi glede načina delovanja in parlamentarnih ceremonij. Za razliko od parlamentarnega sistema, kjer lahko pride do predčasnega razpusta parlamenta, se to v ZDA ne more zgoditi (Grad 2004b, 142–143).

4.3 POLITIČNA UREDITEV ZDA

V ZDA deluje predsedniški politični sistem, ki temelji na predstavniški demokraciji. Ključnega pomena je ustava, ki ostaja velik vir avtoritete v samem političnem sistemu.

Ameriška ustava je najstarejša zapisana ustava, ki je še vedno v uporabi. Temelji na načelih ljudske suverenosti, zveznosti, delitvi oblasti ter varstvu pravic človeka in državljana. Čeprav se njenim nasprotnikom ne zdi primerna, pa moramo upoštevati dejstvo, da še vedno kljubuje več kot dvestoletnim razlikam v času (McKay 2005, 39–50). Ustava ima sedem osnovnih točk in 27 dopolnil oz. amandmajev (svoboda izražanja, verovanja, tiska, zbiranja, zagotovitev volilne pravice, omejitev predsednikovega vladanja na dva mandata) (Grad 2004b, 135).

Ustava predstavlja vrhovni zakon v državi in opredeljuje tri veje oblasti, ki so med seboj ločene, hkrati pa jim sistem zavor in ravnovesij omogoča medsebojni nadzor in služi kot sredstvo za omejevanje moči. Vsaki veji oblasti določa njene pristojnosti in dolžnosti (USA.gov b). Sprva je imel kongres več moči kot predsednik, oblikoval je notranjo in zunanjo politiko, v 20. stoletju pa se je ta moč prevesila v korist predsednika. Predsedniki so začeli pridobivati na moči vse od Roosevelta naprej, saj so se interesi prebivalstva vse bolj odražali v njihovem delu in vse manj v delu kongresnikov. Zvezna ustava, skupaj z zveznimi zakoni in meddržavnimi pogodbami, ureja zvezne pristojnosti (davki, obramba, splošna blaginja, mednarodna trgovina, izdajanje denarja, zvezna policija,...) na celotnem ozemlju ZDA. Ne določa pristojnosti držav, obenem pa jim ne priznava pristojnosti glede določenih zadev. Države imajo lastno ustavo in zakonodajo (Lowi in Ginsberg 1996, 152–155).

4.3.1 Zakonodajna veja oblasti

Zakonodajno oblast na zvezni ravni predstavlja Kongres, ki je sestavljen iz dveh zbornic, in sicer iz Predstavniške zbornice ter Senata. Dvodomnost se kaže v dveh načelih predstavljanja. Naloge kongresa so sledeče: sprejemanje zakonodajne, napoved vojne, financiranje zveznih programov, urejanje in sprejemanje zveznih davkov, vodenje postopkov proti državnim uradnikom (Ferfila 1994, 225). Predstavniška zbornica je bolj institucionalizirana in hierarhična, več se ukvarja z gospodarstvom in proračunom, njeni člani zastopajo prebivalce nasploh. Medtem ko so senatorji predstavniki zveznih držav in sodelujejo s predsednikom pri imenovanjih, potrjevanju pogodb in v mednarodnih zadevah. Vodja predstavniškega doma je govornik doma, izvolijo ga z glasovi večinske stranke. S svojimi pristojnostmi velja za najpomembnejšega člana kongresa (skupaj z vodjo večinske stranke določa dnevni red, posreduje zakonske predloge odborom, imenuje člane posebnih odborov, daje besedo v razpravi, v primeru izenačenosti glasov pa je njegov glas odločujoč). Obe zbornici imata

vodjo večine in manjšine ter večinskega in manjšinskega priganjalca, ki stranke seznanja z delovanjem kongresa, hkrati pa poslance disciplinira pri glasovanju. Podpredsednik ZDA je hkrati tudi predsednik senata, običajno pa prepusti senatne zadeve vodji senatne večine, ki skupaj z večinskim priganjalcem vodi senatne zadeve (Lowi in Ginsberg 1996).

V Kongresu imajo pomembno vlogo tudi odbori in pododbori. Njihova najpomembnejša funkcija je priprava zakonov od osnutka do končne oblike. Poznamo štiri vrste odborov:

- *stalni odbori* so organizirani za posamezna področja, znotraj katerih oblikujejo politike (senat ima 16 stalnih odborov in 85 specializiranih pododborov, predstavniški dom pa ima 22 stalnih odborov in 140 pododborov);
- iz obeh domov so za določena področja oblikovani *skupni odbori*;
- kadar Predstavniška zbornica in senat ne moreta uskladiti zakonskih rešitev za isto področje, za ta namen oblikujejo *konferenčne odbore*;
- *posebni odbori* pa so imenovani v izjemnih primerih (Ferfila 1997, 256–257).

Formalno lahko zakonske osnutke predlagajo le senatorji ali poslanci predstavniške zbornice, a večino osnutkov zakonov pripravi administracija. Kongresni odbori nastopajo kot rešeto za številne zakonske osnutke. Zakonski osnutek najprej obravnava specializiran pododbor. Na predstavitvi imenovani »hearing« sodelujejo znanstveniki in strokovnjaki ter s svojimi mnenji in razpravami dopolnjujejo ter obdelujejo zakonsko besedilo. Tako člani (pod)odbora delujejo kot svetovalci pri nabiranju potrebne podpore pri kongresnikih. Po sprejetju zakona (pod)odbori nadzorujejo izvršilno oblast pri izvajanju zakona. Na ta način Kongres bedi nad izvršilno oblastjo; v skrajnem primeru lahko tudi ustavi dotok denarja (Ferfila 1994, 231–233).

Sprejemanje zakonov poteka v več stopnjah, podobno kot v britanskem parlamentu. Najprej je na vrsti proceduralno branje, kjer se ugotovi, kakšno podporo ima predlagani zakon v kongresu. Temu sledijo predlogi amandmajev k zakonu in opravijo se razprave. Na koncu se glasuje; za sprejetje zakona je potrebna večina v obeh domovih kongresa. V primeru neskladij sledi sestanek obeh domov, na katerem uskladijo razlike, zakon pa gre ponovno na glasovanje (Ferfila 2002, 439–440). Zakone lahko predlagajo člani obeh domov, izjema so le davčni zakoni. Tu ima pristojnosti le predstavniški dom, kar je podedovano po angleški ustavni tradiciji, kjer velja prepričanje, da lahko finančni predlogi izhajajo le iz doma, ki predstavlja ljudstvo (Grad 2004b, 147). Za uveljavitev zakona je potreben še predsednikov podpis.

Predsednik ima tako možnost, da predlagani zakon podpiše ali pa nanj vloži veto. Kljub predsednikovi uporabi veta je zakon sprejet, če v obeh domovih na ponovnem glasovanju dosežejo $\frac{2}{3}$ večino. Predsednik se lahko na predlagani zakon tudi ne odzove (ga ne podpiše, niti ne vloži veta), le-ta postane zakon čez deset dni (odšteti moramo nedelje). Izjema je, če Kongres zaključi zasedanje prej kot v desetih dneh po datumu, ko so predlagani zakon poslali predsedniku. V tem primeru pa ne pride do sprejetja zakona, postopek je znan kot »žepni veto« (Targonski 2000, 78).

V nasprotju s parlamentarnimi demokracijami, so kongresniki glede svojih odločitev bolj šibko zavezani stranki, odločajo se po svoji vesti oz. tako, da so pri volivcih bolj priljubljeni (Olson 2007, 35). Člani predstavniškega doma so bolj predani svoji stranki (Lowi in Grinsberg 1996, 172). Člani kongresa ne smejo imeti druge funkcije v zvezni državi in tudi tu se kaže razlika med predsedniškim in parlamentarnim sistemom, saj je v parlamentarnem sistemu to možno (Grad 2004b, 142).

4.3.2 Izvršilna veja oblasti

Na čelu izvršilne veje oblasti na zvezni ravni je državni poglavar (Della Porta 2003, 170). Predsednik je individualni šef in ima podobna pooblastila, kot jih je imel v takratnem času britanski monarh (ameriški predsednik naj bi bil »nekronani kralj«). Ker so se bali, da bi prišlo do izrabe moči kot pri britanskih monarhih, so njegovo moč omejili z načelom zavor in ravnesij (Grad 2004b, 149). V pomoč mu je kabinet, ki je predsednikovo posvetovalno telo in združuje 13 sekretarjev oddelkov, šefa pravosodja ter izvršna pisarna z najpomembnejši oddelki: Svet za državno varnost, Svet gospodarskih svetovalcev ter Urad za vodenje in proračun. Predsednik skrbi za pravilno izvajanje zakonov sprejetih v kongresu. Glavne dolžnosti predsednika sta dve: dolžan je ščititi Ustavo in uveljavljati zakone, ki jih sprejme Kongres. Kot šef države predstavlja ceremonialnega vodjo in simbol države. Hkrati je tudi poveljnik zveznih oboroženih sil; operativno jih ne vodi, vendar pa sprejema ključne odločitve. Ustava daje pravico napovedi vojne Kongresu, vendar je ta v rokah predsednika, ki lahko sproži tudi jedrsko vojno. Kot šef diplomacije je oblikovalec zunanje politike z diplomatskim priznavanjem tujih vlad in s soglasjem senata sklepa mednarodne pogodbe. Podrejen mu je celotni upravni aparat zvezne države, a dejansko nadzira le vrhove, imenuje tudi najvišje uradnike in zvezne sodnike, ki jih mora potrditi senat. Med drugim je tudi krizni

menedžer, saj je v izrednih razmerah potrebno hitro odločanje, česar pa v kongresu zaradi številčnosti niso sposobni, zato pobudo prevzame sam predsednik. Ima tudi pravico pomilostitve (Cornell Law School).

Podpredsednik ZDA je druga najvišja funkcija, predsednika nadomesti v primeru smrti, odstavitve ali odstopa predsednika, kar se je v zgodovini zgodilo štirinajstkrat. Po ustavi je tudi predsednik senata, vendar ne sodeluje pri glasovanjih, izjemoma le kadar je glasovanje izenačeno. Dandanes je delovanje podpredsednika bolj povezano z izvršilno vejo oblasti, še vedno pa je kot predsednik senata povezan tudi z zakonodajno vejo, kar se nekaterim zdi sporno glede na to, da bi veje oblasti morale biti ločene (Hatfield 1997). Zvezno uradništvo, ki uresničuje in izvršuje politike sprejete v kongresu, šteje okoli tri milijone uslužbencev in je organizirana v štirih tipih institucij:

- 1) *14 kabinetnih oddelkov*: sekretarje izbere predsednik, potrdi pa senat. Vsak oddelek ima svoj proračun, administracijo in oblikuje politike za svoje področje. Delitev dela v oddelkih poteka po posameznih birojih.
- 2) *Neodvisne regulatorne agencije*, ki se ukvarjajo z normativnimi akti na posameznih gospodarskih področjih in njihovim uveljavljanjem, vodi jih majhna komisija, sestavljena iz 5 do 10 članov, le-te imenuje predsednik, potrjuje pa senat, imenovani so za določen čas in ne morejo biti predčasno odstavljani.
- 3) *Državne korporacije*, ki proizvajajo oz. prodajajo izdelke in storitve, ki bi jih lahko proizvajal zasebni sektor. Enako kot zasebni sektor delajo za denar, vendar je cena velikokrat nižja in namen ni le ustvarjanje dobička. Z razliko od zasebnega sektorja njihovih delnic ni mogoče kupiti na trgu vrednostnih papirjev.
- 4) *Neodvisne izvršne agencije* (npr. Nacionalna fundacija za znanost, NASA, Administracija za vojne veterane) zaposlujejo uslužbence, ki jih postavlja in odstavlja predsednik (Ferfila 1994, 237–239).

4.3.3 Sodna veja oblasti

Sodni sistem je v precejšnji meri podoben angleškemu, saj izhaja iz anglosaške tradicije občega prava in temelji na precedenčnem sistemu in neodvisnosti sodstva. Kasneje je ameriško pravo ubralo tudi svojo pot v razvoju, predvsem se to vidi v sodni organizaciji, a

temeljne značilnosti ostajajo enake. Med seboj pa se razlikujejo tudi pravni sistemi držav (Grad 2004b, 158).

Zvezni sodni sistem je sestavljen iz okrožnih sodišč, prizivnih sodišč ter Vrhovnega sodišča, Kongres pa lahko po potrebi ustanovi tudi nižja sodišča. Sodna veja oblasti vključuje tudi druge sodne urade, npr.: davčno, računsko sodišče. Sodišča so organizirana na federalni in zvezni ravni. Primarna naloga sodišč je implementiranje sprejete in veljavne zakonodaje.

Zvezne sodnike imenuje predsednik, potrdi jih senat in službujejo do smrti oz. do upokojitve. Odstavljeni so lahko le na podlagi utemeljene obtožbe članov predstavniškega doma, o čemer nato odloča senat (The White House). Vrhovno sodišče ima devet članov in odloča o skladnosti zakonov z ustavo. S tem lahko zakonske predpise kongresa in predsednika razglasi za protiustavne ter jih razveljavi. To je tudi ena izmed temeljnih razlik od britanskega sistema. Tako imajo sodišča pravico ustavnosodne presoje zakonov in drugih splošnih aktov. To pravico si je sodišče vzpostavilo samo v konkretnem primeru (Marbury v. Madison). S tem si je sodna veja oblasti prisvojila veliko moč in enakopravno nastopa nasproti ostalima vejama oblasti (Grad 2004b, 159).

Lokalna sodišča sodijo po lokalnih zakonih in so razdeljena na preiskovalna, prizivna in državno vrhovno sodišče. Lokalni sodniki so lahko voljeni ali pa jih postavi guverner (The White House).

4.4 VOLITVE V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE

V ZDA so volilne kampanje in volitve pomemben družbeno politični dogodek. Predsedniške in lokalne volitve potekajo na vsake štiri leta, kongresne volitve pa na dve leti. Politične stranke z naborom svojih kandidatov in svojimi političnimi programi pomembno vplivajo na volitve in politični sistem.

Volilna udeležba je relativno nizka, še vedno pa se več ljudi udeležuje predsedniških volitev kot pa volitev v kongres. Upad volilne udeležbe beležijo med leti 1960, ko je bila volilna udeležba na predsedniških volitvah 63,1%, in 2008 z 56,8% udeležbo. Najnižja je bila leta 1996, ko je bila le 49,1%. Tudi na volitvah za kongres lahko opazimo upadanje; iz 47,3% na

37,8% med leti 1962 in 2010. Najnižjo udeležbo so beležili leta 1986 in 1998, le 36,4%, najvišja, 48,4% pa je bila 1966. leta (Infoplease).

4.4.1 Predsedniške volitve

V ZDA je uveljavljen enokrožni večinski volilni sistem. V vsaki volilni enoti se na podlagi relativne večine izvoli le eno listo. Zaradi same narave volilnega sistema vedno zmaga kandidat ali lista, ki je prejel-a večino glasov v volilni enoti (Olson 2007, 12–13). Ena izmed posebnosti ameriškega volilnega sistema pri volitvah za predsednika so predhodne volitve, druga posebnost pa je registracija volivcev. Le-ti se morajo pred volitvami registrirati in s tem dokazati, da ustrezajo zahtevam volitev (starost, državljanstvo, prebivališče). Registracija je povezana z velikostjo države in veliko mobilnostjo prebivalcev (Ferfila 2009, 332–333).

Predsednik je izvoljen posredno preko elektorjev za obdobje štirih let z možnostjo ene ponovitve. Ustava določa pogoje za kandidiranje na volitvah, kandidat za predsednika mora biti rojen v ZDA, star vsaj 35 let in najmanj 14 let prebivati v ZDA. Pri predsedniških volitvah v ospredje vedno bolj prihaja denar (Ferfila 2009, 329–334). Vsaki izmed 50. držav ter območju Kolumbije (D.C. – District of Columbia) pripada takšno število elektorjev, kot imajo skupaj kongresnikov in senatorjev (to nanese 538 elektorskih glasov). Državljeni najprej izvolijo listo s kandidatoma za predsednika in podpredsednika, zmagovalna lista pa dobi vse elektorske glasove v tisti državi. Za zmago je potrebno najmanj 270 elektorskih glasov. V primeru, da noben od kandidatov ne dobi večine elektorskih glasov, ki je zahtevana za izvolitev, to odločitev sprejmejo v Predstavniškem domu, kjer vsi predstavniki ene države glasujejo enotno, kar pomeni, da pripada vsaki državi in območju Kolumbije po en glas (Targonski 2000, 43). Za podpredsedniške kandidate veljajo enake zahteve. Poleg tega velja tudi, da podpredsednik in predsednik ne smeta biti iz iste države (Olson 2007, 8).

Na zadnjih volitvah leta 2016 je Donald Trump postal predsednik ZDA kljub dejstvu, da je njegova protikandidatka Hillary Clinton zbrala več glasov volivcev kot on. Razlika med njima je bila dobrih 200.000 volivcev v korist Hillary Clinton. To se je zgodilo šele četrtrič v zgodovini ZDA, da je bil izvoljen predsednik, ki ni prejel večine glasov volivcev. Kot zanimivost moram omeniti, da je bil Donald Trump velik kritik elektorskega sistema leta

2012, ko je zmagal Barack Obama, njegov proti kandidat pa je bil Mitt Romney (Bredemeier, 2016).

Predsednik nastopi svoje štiriletno obdobje 20. januarja po novembrskih volitvah, uradno začne izpolnjevati svoje dolžnosti z inavguracijo, kjer vpričo državljanov in predsednika Vrhovnega sodišča izreče prisego, temu pa sledi še napoved delovanja njegove administracije v sledečem obdobju (Targonski 2000, 43–45).

4.4.2 Kongresne volitve

V predstavniški dom volivci neposredno volijo 435 članov in 3 delegate D.C. Same ZDA so razdeljene na 435 volilnih enot in v vsaki volilni enoti je enako število volivcev. Volitve so vsaki dve leti, kongresniki dobijo mandat za dve leti. Vsako zvezno državo predstavljata po dva senatorja, kar skupaj nanese 100 senatorjev, le-ti so imenovani s strani državnih zakonodajalcev in so predstavniki držav, vsaki dve leti pa se zamenja približno $\frac{1}{3}$ senatorjev. Senatorji so izvoljeni za obdobje šestih let. Tudi v predstavniškem domu potekajo volitve po enokrožnem večinskem sistemu (Ferfila 2009, 341–342). Kandidati za kongresnike morajo biti stari najmanj 25 let, prebivalci ZDA vsaj 7 let in državljani države iz katere so izvoljeni. Kandidati za senatorje morajo biti stari vsaj 30 let, vsaj 9 let morajo prebivati v ZDA in biti zakoniti prebivalci države, ki naj bi jo zastopali v senatu (Olson 2007, 8).

4.5 POLITIČNE STRANKE V ZDA

Strankarski sistem se je razvijal pod vplivom britanskih zgledov, dandanes je na zvezni ravni izrazit dvostrankarski sistem, na ravni držav in lokalni ravni pa je večja pestrost političnih strank. Vendar pa prihaja tudi do očitnih razlik v primerjavi z britanskim strankarskim sistemom, kjer velja izrazita strankarska disciplina. V ZDA temu ni tako, stranke tako predstavljajo bolj ohlapna združenja podobno mislečih in se tesneje združijo le ob zveznih volitvah. Tako se lahko zgodi, da predsednik pripada stranki, ki nima večine v Kongresu (Grad 2004b, 166–167).

Na političnem parketu dominirata Republikanska in Demokratska politična stranka. Pojavljajo se tudi tretje stranke, ki pa kmalu po volitvah zamrejo. Na moči vse bolj pridobivajo

neodvisni kandidati. Stranke nimajo uradnega članstva tako kot v Evropi. Temeljni cilj stranke je zmaga na volitvah, v veliki večini uresničujejo predvolilne obljube. Od tega je namreč odvisen uspeh na naslednjih volitvah in s tem si tudi zagotovijo finančno podporo. Glavna funkcija strank je povezovalna vloga, saj skušajo interese ljudstva prenesti v vladne politike (Ferfila 1997, 241–248).

Vsake štiri leta dva do tri mesece pred predsedniškimi volitvami stranka organizira svojo zvezno nacionalno konvencijo, na kateri imenuje predsedniškega kandidata ter sprejme strankin program (Ferfila 1994, 219).

4.5.1 Primerjava republikanske in demokratske stranke

Dve najmočnejši stranki skušata ugoditi vsem zahtevam volivcev, zato velikokrat ne najdemo razlik med njima. V svojih programih se načeloma zavzemata za podobne stvari, tako se lahko vsak volivec najde v eni izmed teh dveh strank. Pa vseeno se kljub podobnostim med strankama najdejo tudi razlike, ki so prisotne ves čas. Republikanci se zavzemajo za omejitev socialnih programov, davčne olajšave srednjega in višjega razreda, davčne spodbude za podjetja, podpirajo tudi visok delež proračunskega denarja za vojsko. Za razliko od njih pa demokrati podpirajo socialne programe in porabo denarja za le-te, medtem ko bi zmanjšali sredstva za vojsko. Povečali bi nadzor nad podjetji, podpirajo pa tudi okoljevarstvene programe. Demokratska stranka ima podpornike med revnimi, manjšinami, delavci ter pripadniki srednjega in visokega družbenega razreda z liberalnim pogledom na svet. Republikanci pa apelirajo predvsem na poslovneže, pripadnike srednjega in višjega razreda, nagibajo se v privatni sektor in med socialne konservativce (Lowi in Ginsberg 1996, 461–465).

4.5.2 Tretje stranke

Tretje stranke so stalnica ameriške politike in zastopajo načela, ki jih največji stranki ne ponudita svojim volivcem. Te stranke imajo velik vpliv na volitve, vendar pa konec volitev tudi poniknejo. Velikokrat se tudi zgodi, da večji stranki prevzameta programe, ki jih nudijo manjše stranke. Volivci so mišljenja, da bi bil njihov glas vržen stran, če bi ga namenili manjšim strankam ali neodvisnim kandidatom, ker tako ali tako nimajo možnosti za zmago,

zato se raje odločijo za eno od dveh največjih strank. Preboj tretjim strankam pa onemogoča tudi sistem volitev, kjer se v vsakem okrožju izvoli le po enega kandidata (Lowi in Ginsberg 1996, 465–468).

4.6 DELITEV PRISTOJNOSTI MED DVEMA RAVNEMA

ZDA so federacija, kar pomeni, da je veliko moči na zvezni ravni, hkrati pa je veliko moči prenesene tudi na državne ravni. Pisci Ustave so se dobro zavedali, katere pristojnosti bodo bolj učinkovito izvedene s strani zvezne vlade in katere s strani vlad držav samih. Ustava ZDA opredeljuje federalizem, ki ga sestavlja 50 državnih vlad in vlada D.C.-ja (Targonski 2000, 102; Mount 2010).

Na splošno bi lahko rekli, da se zadeve, ki se nahajajo znotraj držav tičejo vlad držav samih. Zvezna vlada zahteva od držav, da so demokratične in sprejemajo zakone v skladu z Ustavo. Države so tako odgovorne za notranje komunikacije, uredbe glede lastnine, industrije posla in komunalnih storitev, državni kazenski zakonik, delovne pogoje znotraj držav. Zvezna vlada pa vse več pozornosti namenja zdravstvu, izobrazbi, socialni, transportu in urbanemu razvoju (Targonski 2000, 102–104).

Ustava deli pooblastila v tri kategorije:

1. ZADRŽANA POOBLASTILA pripadajo državam: javna varnost (policisti in gasilci), zdravstveni predpisi, licenciranje, izobrazba, urejanje trgovine znotraj države,...
2. DANA POOBLASTILA pripadajo zvezni vladi: tiskanje denarja, ustanovitev poštnih uradov, urejanje odnosov med zveznimi državami in z drugimi državami ter sklepanje pogodb, nadzor nad vojaškim sistemom in napovedovanje vojne,...
3. SOČASNA POOBLASTILA se delijo med zvezno in državno vlado. Obe vladi lahko določata davke, gradita in vzdržujeta ceste, porabljata javni denar za splošno dobrobit, oblikujeta in uveljavljata zakonodajo,... (Mount 2010).

V ZDA smo skozi dve stoletji priča federalizmu, ki se je spremenil iz dualnega v kooperativnega. V slednjem so pooblastila, lahko tudi stroški ali administracija deljeni, medtem ko sta bili zvezna in državna vlada v času dualnega federalizma zadolženi vsaka za

svoja področja. Značilnost ameriškega federalizma je tekmovalnost med posameznimi državami in tudi med mesti znotraj držav. Države in mesta se trudijo pridobiti čim več novih podjetij in s tem omogočijo nova delovna mesta, zaradi česar so upravičene do zveznega denarja, ki se namenja za razne nove projekte (Ferfila 1997, 233–236).

Vsaka država ima svojo ustavo ter tri veje oblasti (vlado, sodišča in dvodomen kongres – izjema Nebraska). Na čelu izvršilne veje oblasti je guverner, ki ga izvoli ljudstvo za obdobje štirih let (v nekaterih državah za obdobje dveh let). Zakonodajna veja oblasti je dvodomna, zgornja zbornica se imenuje Senat (senatorji imajo štiri letni mandat), spodnja pa Predstavniška zbornica, Hiša delegatov ali Generalna skupščina (poslanci imajo dvoletni mandat). Glede zakonov in postopkov obstajajo med državami velike razlike (v primeru lastnine, kaznovanja, zdravstva, izobrazbe). Komunalne storitve (lokalni prevoz, odvoz smeti, oskrba z energenti, pomorske luke) so v pristojnosti lokalnih in državnih vlad (Targonski 2000, 102–104).

Glede izobraževalnega sistema ima zvezna vlada precej omejitev, več pristojnosti imajo posamezne države. Zvezna vlada prispeva del sredstev za financiranje izobraževanja in strateške razvojne usmeritve. Vsaka posamezna država pa je odgovorna za svoj izobraževalni sistem, v veliko pomoč so jim tudi lokalne oblasti. Zvezna vlada vlaga sredstva v posebne izobraževalne programe za določene oddelke, kot sta na primer kmetijski in obrambni oddelek (Ferfila 1997, 204–205).

4.7 OBOROŽENE SILE ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE

Oborožene sile ZDA so organizirane kot zvrsti, sestavljene iz Kopenske vojske, Vojaškega letalstva, Mornarice, Korpusa mornariške pehote – Marincev in Obalne straže. Vodenje in nadzor poteka preko Sekretarja za obrambo, ki je hkrati tudi predsednikov glavni svetovalec na področju obrambnih zadev. Obrambni resor zaposluje več kot 1 milijon profesionalnih vojakov in 730.000 civilnih oseb. Poleg stalne sestave oboroženih sil, 1,5 milijona pripadnikov oboroženih sil služi v rezervnem sestavu nacionalne garde zveznih držav ZDA (Targonski 2000, 54) .

Vrhovni poveljnik zveznih oboroženih sil je predsednik ZDA. Uporaba oboroženih sil je funkcijsko razdeljena. Kljub temu, da po ustavi pripada pravica napovedi vojne kongresu, so to pravico skozi zgodovino velikokrat uporabljali predsedniki (Ferfila 1994, 235).

Kopenska vojska, Mornarica in Mornariška pehota so bile ustanovljene leta 1775, leta 1790 pa je bila ustanovljena Obalna straža. Leta 1789 je bil ustanovljen Vojni sekretariat, ki je predhodnik današnjega Obrambnega sekretariata. Leta 1947 je bilo formirano vojaško letalstvo kot samostojna zvrst oboroženih sil. Po odločitvi senata so bile istega leta vse obrambne zvrsti združene in podrejene Obrambnemu sekretariatu (U.S. Department of Defence).

Oborožene sile ZDA so ena izmed najštevilčnejših organizacij na svetu in imajo zelo visok proračun. Tako visok proračun opravičujejo prek vpliva vojaške potrošnje na ameriško gospodarstvo (zaposlujejo veliko ljudi, gospodarstvo je bolj stabilno), prek sodobne grožnje boja s terorizmom, proizvajalci orožja pa preko lobijev pritiskajo na politike in si tako omogočajo večji proračun (Ferfila 1994, 197).

5 POLITIČNI SISTEM AVSTRALIJE

Avstralija je neodvisna parlamentarna zvezna monarhija, katere poglavar je britanska kraljica, zastopa pa jo generalni guverner, ki ga predlaga avstralska vlada. Uradno ime države je Avstralska zveza. Izvršna oblast je v rokah kraljice, zakone pa sprejema dvodomni parlament. Vrhovno sodišče, zvezno sodišče in višja sodišča sestavljajo sodno vejo oblasti.

5.1 ZGODOVINA NASTANKA POLITIČNEGA SISTEMA AVSTRALIJE

Prvi zapisi evropskih pomorščakov o Avstraliji segajo v leto 1606. Vse do leta 1770, ko je James Cook objadral vzhodni del in ga proglasil za britanskega, so predvsem evropejske trgovske ladje obiskale Avstralijo (Australian Government 2015).

Po osamosvojitvi ZDA, Velika Britanija tja ni več mogla pošiljati svojih kaznjencev pošiljati, za novo kazensko kolonijo si je izbrala celino Avstralijo. Januarja 1788 je prispelo enajst ladij, na katerih je bilo tisoč ljudi, od tega pa kar 717 kaznjencev. V 19. stoletju so na ozemlju celine nastale kolonije: Tasmanija, Zahodna Avstralija, Nova Zelandija, Južna Avstralija, Viktorija in Queensland (samostojna kolonija, s svojim guvernerjem, imenovanim zakonodajnim telesom in izvoljeno zakonodajno skupščino) (Central Intelligence Agency 2017).

Pojavljale so se težnje po združitvi, ki na bi izboljšala gospodarstvo in položaj delavcev. Vsaka kolonija je prenesla le del svojih pristojnosti na federalno vlado. Tako je bila s 1. januarjem 1901 ustanovljena avstralska federacija, ki pa je še vedno ohranjala močne vezi z Veliko Britanijo (Ferfila 2004, 30–31). V federaciji je bilo združenih šest držav. Imele so eno ustavo. V tem času je bilo preživelih avtohtonih prebivalcev le še 93.000, medtem ko je bilo priseljencev že 3,8 milijona. Ustanovitelji nove federacije so bili prepričani, da ustvarjajo nekaj novega in se bodo izognili napakam starega sveta (Australia in Brief 2016).

5.2 RAZMERJE DO BRITANSKE PRAVNE IN POLITIČNE DEDIŠČINE

Leta 1823 sta bila v Veliki Britaniji z Aktom New South Wales ustanovljena zakonodajni svet in vrhovno sodišče. Ta akt je prvi korak, ki je bil storjen k ustanovitvi Parlamenta v Avstraliji. Leta 1865 je Parlament Velike Britanije sprejel akt (Colonial Laws Validity Act), ki naj bi razjasnil nesoglasja med lokalno in britansko zakonodajo. Tako naj bi zakonodaja v kolonijah, v kolikor je bila sprejeta v skladu z zakonom, imela vsa pooblastila znotraj kolonij, pod pogojem, da ne nasprotuje britanski zakonodaji. Sredi 20. stoletja je britanska vlada dominionom podelila zakonodajno avtonomijo v celoti, to pa je bilo še dodatno potrjeno s Statute of Westminster 1931. V Avstraliji je bil sprejet akt leta 1942, ki ima simbolično vrednost, saj je prikazal avstralsko neodvisnost svetu in simboliziral premik avstralske zunanje politike, ki preusmeri svojo pozornost z Velike Britanije na ZDA (Parliamentary Education Office).

Vseh šest kolonij je dobilo odgovorno vlado, s pomočjo katere so same urejale zadeve, kljub temu, da so bile še vedno del britanskega imperija. Nadzor nad zunanjo politiko, obrambo in mednarodno trgovino ostane v Londonu (Parliamentary Education Office).

Med leti 1898 in 1900 je bila preko referendumov sprejeta ustava, ki je sprva pridobila legalnost z aktom Parlamenta Velike Britanije, vendar pa je kasneje Avstralski akt 1986 prenesel vse pristojnosti, ki se tičejo ustave same na Avstralijo, edina preostala povezava je monarh, trenutno je to kraljica Elizabeta II, ki ima pravico imenovanja (po nasvetu premierja in premierov na ravni držav) in razrešitve generalnega guvernerja in guvernerje zveznih držav (Parliamentary Education Office).

5.3 POLITIČNA UREDITEV AVSTRALIJE

Avstralsko federacijo sestavlja šest držav: Victoria, Tasmania, South Australia, Western Australia, Queensland ter New South Wales in dve ozemlji: Northern Territory in Capital Territory of Canberra. Država je ustavna monarhija velja pa za federalno parlamentarno demokracijo (Central Intelligence Agency 2017).

V 90. letih 19. stoletja so se na konvencijah zbrali predstavniki šestih kolonij in sestavili ustavo, ki je bila nato sprejeta z referendumom v vsaki izmed kolonij (Australia Government). Avstralska ustava je bila sestavljena po vzoru ameriške, zato sta si v marsičem podobni. Ustava velja za najvišji zakon v državi. Vsak zakon, ki ga sprejme zvezni parlament, mora biti v skladu z ustavno delegiranimi pooblastili, le-teh ne sme presegati in tudi ne sme biti v nasprotju z ustavnimi pristojnostmi, kajti v tem primeru ga sodišča lahko proglasijo za neveljavnega. Enako velja tudi za zakone, ki jih sprejmejo parlamenti posameznih držav. Avstralska ustava ne vsebuje Listine pravic. Vendar pa obstaja člen, ki preprečuje uzakonitev zveznega zakona, ki bi uvedel državno religijo, versko kontrolo ali versko opredeljen dostop do zveznih funkcij. Ustava predvideva tri veje oblasti, in sicer zakonodajno, izvršilno ter sodno. Britanski monarh ima le simbolna pooblastila, zastopa pa ga generalni guverner. Ustava določa način imenovanja generalnega guvernerja ter njegove pristojnosti pri imenovanju ali razpuščanju parlamenta, način oblikovanja obeh domov in izvolitve članov v oba domova ter način zapolnitve izpraznjenih sedežev (Ferfila 2009, 740–742). V ustavi je opisana struktura zvezne vlade, njena pooblastila in postopki, prav tako pa so zapisane pravice in obveznosti držav do Commonwealtha (Australia Government). Možne so tudi ustavne spremembe na podlagi referenduma, katerega mora potrditi večina volivcev, potrjen pa mora biti tudi v večini držav (Parliament of Australia 2012).

5.3.1 Zakonodajna veja oblasti

Zakonodajno funkcijo opravlja parlament. Sestavljen je iz dveh domov - spodnjega in zgornjega. Predstavniški dom je spodnji in ima 150 poslancev, ki so voljeni neposredno za obdobje treh let. Senat predstavlja zgornji dom, v njem je 76 senatorjev, ki so voljeni za obdobje šestih let. Vsako izmed šestih držav, ne glede na velikost, zastopa 12 senatorjev, vsako izmed dveh ozemelj zastopata po dva senatorja (Ferfila 2008, 310).

Zakonodajne predloge obravnavata in sprejemata oba domova. Predstavniški dom ima izključno pristojnost predlagati zakone, ki se nanašajo na državne prihodke, davke in denar. Le-teh senat ne more spreminjati, lahko jih vrne nazaj v predstavniški dom in zahteva spremembo. V primeru, da se glede nekega zakona ne moreta sporazumeti in predstavniški dom tri mesece po tem še vedno vztraja pri prvotnem predlogu zakona, lahko generalni guverner razpusti oba domova ter razpiše nove volitve. V primeru, da novoizvoljeni

predstavniški dom še vedno vztraja na tem zakonu, generalni guverner skliče zasedanje obeh domov in zakon je sprejet v primeru absolutne večine (Ferfila 2004, 173). Zveznemu parlamentu na podlagi ustave pripada pravica sprejemati zakone na področju mednarodnih odnosov (Ferfila 2009, 741).

5.3.2 Izvršilna veja oblasti

Dolžnost izvršilne veje oblasti je izvajanje zakonov, ki jih sprejme zakonodajna veja. Predstavniki izvršilne oblasti so: kraljica, generalni guverner, premier, ministri in njihovi oddelki (Australian Government).

Kraljica Elizabeta II. ima le simbolno vlogo, zastopa jo generalni guverner in guvernerji. Njegove pristojnosti so podpisovanje zakonov, ki jih je sprejel parlament, podpisovanje drugih predpisov, opravljanje ceremonialnih dolžnosti, predsedovanje v parlamentu. Uradno je vrhovni poveljnik oboroženih sil in ima možnost razpustitve parlamenta ter imenovanja ministrov (Governor – General of the Commonwealth of Australia 2017).

Predsednik vlade je hkrati voditelj večinske stranke v predstavniskem domu, kljub temu, da ga ne zasledimo nikjer v ustavi, ima veliko pristojnosti. Ministrom določa položaje, predseduje kabinetu, določa dnevni red, nadzoruje vlado, določa datum volitev, po njegovem predlogu kraljica imenuje generalnega guvernerja in je uradno glavni svetovalec generalnega guvernerja (Ferfila 2003, 201).

Avstralija je od Velike Britanije prevzela model kabinetne vlade, kjer so vladni ministri člani parlamenta. Kljub temu, da ministri niso omenjeni nikjer v ustavi, so ključni dejavniki pri izvajanju izvršilne oblasti. Ministrski predsednik je predsednik zmagovalne stranke. Vlada je odvisna od podpore Predstavniskega doma. Če delujoče vlade ni mogoče sestaviti, se spodnji dom razpusti (lahko tudi oba domova) in razpišejo se nove volitve (Ferfila 2004, 174).

Zvezni izvršni svet predstavlja enega izmed stebrov izvršilne oblasti. Svetu predseduje generalni guverner, člani pa so vsi ministri in parlamentarni sekretarji. Razlika med zveznim izvršnim svetom in kabinetom je v tem, da so v kabinetu le predsedujoči ministri, medtem ko so člani sveta vsi ministri, ki so kdajkoli predsedovali. Sestankov se udeležujejo le predsedujoči ministri. Generalni guverner lahko izloči kateregakoli člana sveta,

podpredsednik pa je skoraj vedno eden izmed članov kabineta (Australian Government: Department of the Prime Minister and Cabinet 2017). Nikjer v ustavi ni omenjenega kabineta, zato vse odločitve uradno udejanjijo preko zveznega izvršnega sveta. Vsi ministri zaprisežejo zveznemu izvršilnemu svetu. Poleg premiera, namestnika premiera in generalnega tožilca je trenutno v sestavi kabineta še 20 ministrov. Sestava kabineta je odvisna od odločitve premierja (Wikipedia 2017). Kabinet določa strategijo javne uprave, samo politiko in zakonodajni program, pri tem pa se opira na nasvete strank, visokih uradnikov in javno mnenje (Ferfila 2003, 201).

5.3.3 Sodna veja oblasti

Vloga sodišč je zelo poudarjena v ustavni razdelitvi pooblastil parlamenta in drugih zveznih agencij, saj ustava daje zakonodaji le omejena pooblastila. Sodnike zveznih sodišč ter sodnike v posameznih državah uradno imenuje generalni guverner, dejansko pa vlada. Sodniki so imenovani in ne voljeni, imenovani so doživljenjsko, svojo funkcijo pa lahko opravljajo do 70. ali 72. leta starosti. Lahko so odstavljene le na pobudo obeh domov parlamenta. Vrh avstralskega pravnega sistema predstavlja Visoko sodišče Avstralije, ki poseduje omejeno izvirno in prizivno jurisdikcijo z drugih zveznih ter vrhovnih sodišč posameznih držav. Možen je priziv na posvetovalno telo britanske kraljice, ki je sestavljen iz vrhovnih britanskih sodnikov, vendar se v praksi to ne dogaja. Znan je namreč samo en tak primer (Ferfila 2009, 471).

5.4 VOLITVE V AVSTRALIJI

Sistem volitev v Avstraliji se razvija že več kot 150 let in ima kar nekaj svojevrstnih lastnosti. Ena izmed teh značilnosti je obvezno glasovanje na zvezni in državni ravni (izjema: Tasmanija, Južna in zahodna Avstralija na državni ravni), ki poteka od leta 1925, saj so leta 1922 zaznali nizko volilno udeležbo (skoraj 60%), ki pa je precej narasla na naslednjih obveznih volitvah (Parliament of Australia 2007). Volilna pravica pripada vsem državljanom, starejšim od 18 let. Povprečno je volilna udeležba 95-odstotna. Neudeleženci volitev so dolžni pojasniti, zakaj se volitev niso udeležili, če razlogi niso upravičeni (bolezen, versko prepričanje), morajo plačati kazen (okoli 20\$) (Australian Electoral Commission 2016).

Druga lastnost je preferencialni sistem volitev, kar pomeni, da volivci razvrstijo svoje kandidate z zaporedno številko. Za izvolitev mora kandidat prejeti več kot 50% glasov. V nasprotnem primeru izločijo kandidata, ki je prejel najmanj prvih preferenc in sledi kandidat na drugem mestu. Postopek se ponavlja toliko časa, da dobijo kandidata z več kot 50% glasov. Na ta način ne prihaja do drugega kroga volitev. Vsak član predstavniškega doma zastopa volivce enega volilnega okraja, le-ti so po površini zelo različni, saj se določajo po številu prebivalcev (Ferfila 2009, 743).

Pri volitvah v senat se uporablja sistem proporcionalnega predstavnštva. Tako lahko volivci enako kot pri volitvah v predstavniški dom razvrstijo vsakega kandidata, lahko pa glasujejo za kandidate iz posamezne politične stranke ali skupine. Na ta način je tudi manjšim strankam ali neodvisnim kandidatom omogočena večja možnost izvolitve. Razlika nastopi tudi pri volilnih enotah, kjer vsaka država in obe ozemlji, predstavljajo svojo volilno enoto. Običajno se volitve v oba domova izvedejo istočasno. V primeru, da se senatorsko mesto izprazni, pa parlament države ali ozemlja izvoli predstavnika, ki nadomesti prejšnjega senatorja; po možnosti iz stranke, katere član je bil prejšnji senator. Senatorji so izvoljeni za obdobje šestih let na način, da se polovica senatorjev menja v triletnih intervalih (Ferfila 2009, 743–744).

5.5 POLITIČNE STRANKE V AVSTRALIJI

Najpomembnejše so tri politične stranke, in sicer liberalna, laburistična (delavska) in nacionalna. Nacionalna stranka se je od sredine 70. let prejšnjega stoletja bolj okrepila in je vladala skupaj z liberalno stranko (Ferfila 2009, 740).

Liberalna stranka, vezana na kapital in poslovne kroge, poudarja tradicionalne liberalne vrednote oz. pomen posameznika in zasebne iniciative, minimizira pa možnost vlade pri vodenju učinkovite gospodarske politike. Zagovarja obstoječo delitev pristojnosti med državno in zvezno raven. Poudarek je na vlogi družine ter spoštovanju zakona in reda. Zagovarja enakost vseh državljanov, vsi naj bi imeli zagotovljen najvišji standard bivanja, zdravstva, izobraževanja in socialnih pravic (Ferfila 2009, 740).

Na sindikate vezana laburistična stranka zagovarja državne posege v gospodarstvo in družbo ter spodbuja nacionalizacijo več sektorjev v državi, med drugim bančništvo, zavarovalništvo,

medije in zdravstvo. Zagovarjajo večanje moči zveznega parlamenta na račun parlamentov zveznih držav (Ferfila 2009, 740).

Nacionalna stranka, ki se opira na podeželje, zagovarja subvencioniranje in zaščito podeželskega prebivalstva oz. kmetijstva (Ferfila 2004, 203).

Zaradi obveznih volitev, se stranke osredotočajo le na to, kako bodo volivce prepričale, da bodo glasovali za njih. Prevladujejo že opisane tri glavne stranke, saj v zveznem parlamentu še nobeni drugi stranki ni uspelo pridobiti sedeža; izjema so neodvisni kandidati. Na vsakih volitvah se zamenja le $\frac{1}{4}$ sedežev. Ne glede na to, da imajo v Avstraliji večstrankarski sistem, pa večinoma v predstavniškem domu prevladuje dvostrankarski sistem z laburisti na eni in liberalci ter nacionalisti na drugi strani (Ferfila 2004, 203–205).

Predstavniki strank so zelo lojalni in glasujejo skladno s strankarskimi navodili, v nasprotnem primeru je njihova ponovna izvolitev ogrožena. To je značilno predvsem za tri glavne stranke, medtem ko senatorji manjših strank pogosto kršijo ta pravila. Več svobode pa imajo v izražanju mnenj znotraj stranke (Ferfila 2009, 747–748).

5.6 ZVEZNA IN FEDERALNA UREDITEV AVSTRALIJE

Pristojnosti zvezne vlade so opredeljene posamično, medtem ko so ostale pristojnosti prenesene na nivo federalnih držav. Zvezna vlada ima pooblastila na področju obrambe, zunanjih zadev, mednarodne trgovine, imigracij, carin in davkov ter poštnih služb. Kadar se prekrivajo pristojnosti zveznega in državnega parlamenta, vedno obvelja zvezni zakon. Zvezna zakonodaja se sprejema za več kot štirideset vnaprej opredeljenih področji. Zvezni parlament predpisuje tudi davke, ki so enaki za vse države, hkrati pa tudi posamezne države polnijo svoje proračune s svojimi davki (Ferfila 2009, 741).

Države imajo pooblastila na področju policije, zdravstva, izobraževanja in javnega prevoza (Australia Government). Vsaka izmed držav ima svojo državno ustavo, v kateri je prav tako oblast razmejena na tri veje, zakonodajno, izvršilno in sodno. Parlamenti lahko sprejemajo zakone, ki se ne tičejo zvezne vlade. Vodja vsake vlade v državi je premier (Australian Government).

Vlade posameznih držav imajo, poleg že zgoraj omenjenih pooblastil, pristojnosti še na področju osebnih socialnih pomoči, regionalnega gospodarskega razvoja, urbanega planiranja, avtocestnega, pristaniškega, električnega in plinskega omrežja ter subvencioniranja javnih stanovanj in industrijskega razvoja (Ferfila 2004, 202).

Avstralija ima poleg zveznih držav tudi 10 ozemelj izven meja države. Northern Territory, Australian Capital Territory in Norfolk Islands se obravnavajo kot države. Lokalno izvoljeni parlamenti obravnavajo tiste zadeve, katere jim je dovolila zvezna vlada. Ostalim ozemljem (Ashmore in Cartier Islands, Australian Antarctic Territory, Christmas Islands, Cocos Islands, Coral Sea Islands, Jervis Bay Territory in Territory of Heard Islands ter McDonald Islands) vlada zvezni zakon (Australian Government). Volivci lokalnih skupnosti izvolijo svet z zakonodajno sposobnostjo. Ponekod volivci neposredno volijo župana, drugod pa ga člani sveta izvolijo med seboj. Lokalne skupnosti skrbijo za infrastrukturne dejavnosti (parkirišča, osvetljava, odpadki, stranske ceste, vodovodno in kanalizacijsko omrežje ter nekatere socialne službe). Delovanje strank na lokalnem nivoju je minimalno (Ferfila 2004, 202).

5.7 OBOROŽENE SILE AVSTRALIJE

Oborožene sile Avstralije so združene pod obrambno ministrstvo. Glavne zvrsti oboroženih sil so Kraljeva avstralska mornarica, Avstralska vojska ter Kraljeve avstralske zračne sile. Skupaj imajo skoraj 81.000 pripadnikov, od tega 22.000 pripadnikov rezervne sestave. V obrambno ministrstvo so vključene tudi ostale službe in uradi, ki podpirajo delovanje obrambnega ministrstva (Central Intelligence Agency 2017).

Uradno je vrhovni poveljnik oboroženih sil generalni guverner, vendar pa dejansko oborožene sile vodi vlada oz. Ministrstvo za obrambo, v pomoč pa mu je tudi Nacionalni odbor za varnost v kabinetu. Po ustavi pripada vladi pravica sprejemanja zakonov o obrambi Avstralije in njenih oboroženih silah. Minister svoje strateške usmeritve implementira preko načelnika oboroženih sil Avstralije (AustralianPolitics.com 1900).

6 PRIMERJAVA POLITIČNIH SISTEMOV

Eden od glavnih ciljev naloge je primerjava političnih sistemov ZDA in Avstralije. Primerjava je izvedena preko ugotovitev skozi elemente politične ureditve, volilnega sistema, političnih strank, državne ureditve in sistema ter načina vpetosti oboroženih sil. Primerjava je zaradi mnogih razlik med državami precej težavna. S primerjavo sem ugotovila sledeče:

• ODNOS DO BRITANSKE DEDIŠČINE

Pri obeh državah je opazen vpliv politične in pravne dediščine Velike Britanije. To z zgodovinskega vidika ni presenetljivo, saj sta bili obe državi nekdanji koloniji Velike Britanije. V primeru Avstralije je ta povezanost še vedno očitna, saj ima britanska monarhija, s kraljico Elizabeto na čelu, pravico imenovanja in razrešitve generalnega guvernerja in guvernerjev zveznih držav. Kljub temu pa je razvidno, da se tako Avstralija kot tudi ZDA skušata postopoma oddaljiti od Velike Britanije, oziroma minimizirati njen vpliv na sodno, zakonodajno in izvršilno oblast.

Na primeru Avstralije je razvidno, da se je oddaljevanje od Združenega Kraljestva začelo dokaj pozno v primerjavi z ZDA, ter da so se na začetku zakoni in ustava Avstralije zgledovali po angleških zakonih in ustavi, saj je tako narekoval Colonial Laws Validity Act, ki je bil sprejet leta 1865. Sčasoma se je Avstralija začela oddaljevati od Velike Britanije in se zgledovati po ZDA, vsaj z vidika avstralske ustave. Vrhunec procesa oddaljevanja do sedaj pa predstavlja avstralski akt iz leta 1986, ki vse pristojnosti ustave same prenaša na Avstralijo, edina povezava med Anglijo in Avstralijo pa ostaja monarh.

Na drugi strani, pa je na primeru ZDA razvidno, da so se že od samega začetka odločile za razvoj, ki je z več vidikov nasprotoval Britancem. Tak primer je razdelitev sodne, zakonodajne in izvršne oblasti na zvezno in državno raven, ki je bila v teh dveh državah različno organizirana. Zaradi začetnih težav so ZDA uvedle sloviti sistem zavor in ravnovesij. Še ena razlika med obema državama je, da naj bi sojenje v ZDA potekalo po načelu pravičnosti, kar predstavlja alternativo včasih trdim formalnim pravilom angleškega običajnega prava. Vpliv Britancev pa se v ZDA še vedno močno čuti pri sodni veji oblasti ter pri prevzetem običajnem pravu, ki se je razvijal že dolgo časa pred nastankom ZDA in je dandanes večinoma že del zakonov ali drugih predpisov. Vpliv se odraža tudi v tretjem in četrtem amandmaju, po več napakah Velike Britanije, ki je dovolila preiskave ameriških

posesti zaradi problema tihotapljenja ter nezaželenem nastanjanju britanskih vojakov v ameriških domovih, kar Američani niso dovolili, saj v njihov dom nihče ne sme vstopati brez dovoljenja lastnika.

• POLITIČNA UREDITEV

Temeljna razlika med obema političnima sistemoma izhaja iz nosilca oblasti, ki ga v ZDA predstavlja predsednik, v Avstraliji pa je deljen med kraljico, generalnega guvernerja in premiera. Tako predsednik ZDA kot kraljica Elizabeta II. predstavljata simbol vladanja, a je predsednik več kot le simbol, sam ima veliko pristojnosti. Predsednikov položaj je tudi bolj stabilen, saj ne more biti odstavljen s položaja, izjemoma v primeru obtožbe. V Avstraliji pa premierju lahko izglasujejo nezaupnico v parlamentu in je dolžan odstopiti.

Če primerjamo zakonodajno vejo oblasti, ugotovimo, da v obeh državah zasledimo dvodomni parlament, vendar pa imata v ZDA tako predstavniški dom kot senat enake pristojnosti predlaganja zakonov, v Avstraliji pa so izjema zakoni v zvezi z davki, denarjem in državnimi prihodki, katere predlaga le predstavniški dom. Dejansko pa se pri avstralskih predstavnikih zakonodajne oblasti bolj opazi vpliv strank na njihovo odločanje, kot pa je to vidno v Kongresu ZDA.

Razlika je opazna tudi pri povezanosti med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti. Medtem ko so avstralski ministri imenovani iz vrst parlamenta, v ZDA ministri ne smejo biti člani kongresa. Kongres lahko zaustavi dotok denarja izvršilni veji oblasti, predsednik pa vpliva na zakonodajo z možnostjo veta pri sprejemanju zakonov. V Avstraliji sta zakonodajna in izvršilna oblast bolj povezani med seboj tudi zaradi dejstva, da ima generalni guverner možnost razpustitve parlamenta, vladi pa je lahko s strani parlamenta izglasovana nezaupnica in je dolžna odstopiti s položaja.

Podobnosti med obema država izvirata predvsem iz ustave, saj je avstralska ustava napisana po vzoru ameriške. V ustavi so pristojnosti zvezne vlade opredeljene posamično, medtem ko so ostale pristojnosti prenesene na nivo posameznih držav. Zvezna vlada ima pristojnosti na področju obrambe, zunanje politike, mednarodne trgovine, imigracij, carin, davkov ter poštne službe. Oblast je razdeljena med dva nosilca, ki imata avtoriteto nad istim ozemljem. Tako na primeru federacije opazimo podobnosti med obema političnima sistemoma.

• VOLILNI SISTEM

V ZDA uporabljajo večinski, v Avstraliji pa proporcionalni sistem volitev. Pri večinskem volilnem sistemu, ki je volivcu bolj jasen in razumljiv, volivec da svoj glas točno določenemu kandidatu in če je le-ta izvoljen, se čuti bolj dolžnega zastopati svojo volilno enoto. Političnemu sistemu omogoča takšen način volitev večjo stabilnost, saj ni potrebno sklepati nestabilnih koalicij. V tem primeru se ne odražajo razmerja politične moči, saj je zastopana le tista stranka, ki je dobila največ glasov, ostali glasovi strank se izgubijo. Zato se pri slednjem sistemu največkrat uveljavita le dve najmočnejši stranki. Pri proporcionalnem sistemu volitev pa so glasovi bolj porazdeljeni, obstanejo lahko tudi manjše stranke. Tak sistem naj bi bolje zajel potrebe in interese državljanov v predstavniskem telesu, le-to pa naj bi bilo tudi bolj odzivno. Slabost se kaže pri samem prenosu glasov v poslanske sedeže, saj se morajo stranke zaradi doseganja potrebne večine glasov združevati v nestabilne koalicije (Haček 2012).

• POLITIČNE STRANKE

Vzrok za prevlado le dveh strank v ZDA je najti v volilnem sistemu relativne večine, saj sili manjše stranke v združevanje, v nasprotnem primeru jim grozi propad. Obstajajo tudi druge stranke, a se na oblasti izmenjujeta le največji dve. Običajno so take vlade veliko bolj stabilne, ni pa nujno. Vzroki za dvostrankarski sistem so poleg volilnega sistema tudi konvergentnost ali divergentnost političnega življenja in tradicija. Včasih pa je tudi obratno in strankarski sistem volitev vpliva na volilni sistem, močnejše stranke si želijo sistem relativne večine, manjše pa proporcionalni sistem (Grad 2004a, 70–71).

V Avstraliji prevladujejo tri politične stranke. Kljub večstrankarskemu sistemu pa v predstavniskem domu prevladuje dvostrankarski sistem z laburisti na eni in liberalci ter nacionalisti na drugi strani.

• ZVEZNA IN FEDERALNA UREDITEV

Glede na primerjavo imata zvezna in državna raven v ZDA in Avstraliji različne pristojnosti. V ZDA so pristojnosti zvezne ravni v fiskalni politiki in tiskanju denarja, urejanje odnosov med zveznimi državami ter s tujimi državami, obrambne zadeve, ustanavljanje poštnih uradov ter sodišč, ki so podrejena Vrhovnemu sodišču ZDA in pripravljane ter sprejemanje zvezne zakonodaje. Federalne države oziroma njihove vlade imajo pristojnosti vodenja in izvedbe volitev, urejanje trgovine znotraj posamezne države, ratificiranje amandmajev k zvezni ustavi in urejanje zdravstvenih zadev in javne varnosti – policije in nacionalne garde. Določene

pristojnosti so nedeljive, določene si zvezna in državna vlada delita. V ta segment spadajo predvsem zadeve povezane z davki in posojanjem denarja, zaseg zasebne lastnine za javne namene, podeljevanje posebnih pravic bankam in korporacijam, ustanavljanje sodišč in oblikovanje in uveljavljanje zakonodaje. V Ameriki so se pristojnosti spreminjale iz dualnega federalizma v kooperativnega, za katerega je značilno, da so pooblastila in pristojnosti lahko tudi deljena. V dualnem federalizmu so bila področja jasno deljena. V ZDA imajo posamezne države lastno ustavo, sodišča, dvodomni kongres in vlado. Najvišji predstavnik izvršilne oblasti je guverner.

V Avstraliji so pristojnosti zvezne vlade opredeljene posamično, medtem ko so ostale pristojnosti prenesene na nivo federalnih držav. Zvezna vlada ima pristojnosti na področju obrambnih in zunanjih zadev, mednarodne trgovine, imigracij, davkov in carinskih zadev ter poštne službe. Federalne države imajo pristojnosti na področju javne varnosti - policije, zdravstva, izobraževanja, javnega prevoza, socialnih zadev, regionalnega gospodarskega razvoja, urbanega planiranja, avtocestnega, pristaniškega, električnega in plinskega omrežja ter subvencioniranja javnih stanovanj in industrijskega razvoja. Vsaka federalna država ima svojo ustavo, sodstvo, parlament in izvršilno oblast. Najvišji predstavnik izvršilne veje oblasti je premier.

• **OBOROŽENE SILE**

Oborožene sile obeh držav so organizirane kot zvrsti. Pristojnost nad oboroženimi silami ima v obeh državah izvršilna oblast. Vrhovni poveljnik oboroženih sil ZDA je predsednik, v Avstraliji pa Generalni guverner. V ZDA je posebnost umeščenost nacionalne garde, ki je element ustroja federalnih držav in je v določenih razmerah v neposredni pristojnosti vodenja guvernerja države (zaščita in reševanj). Vodenje v obeh primerih poteka preko obrambnega ministrstva oziroma sekretariata.

V obeh državah normativne podlage za delo obrambnega resorja sprejema zvezna raven. Oborožene sile in obrambna industrija sta gonilo držav, saj visoka obrambna proračuna neposredno podpirata nacionalno gospodarstvo in predvsem obrambno industrijo.

7 ZAKLJUČEK

Politična ureditev države in vzpostavljenih funkcij za delovanje le-te so velikokrat obravnavane teme. Namen proučevanja je predvsem spoznavanje ustroja držav in razlik med sistemi. Že površna analiza nam kaže temeljne razlike, ki so odraz geografskih, ekonomskih in tudi zgodovinskih dejavnikov določene države. Ureditve držav so se skozi zgodovinsko prizmo spreminjale glede na potrebe v določenem časovnem obdobju. Ob proučevanju različne dokumentacije prav tako ugotavljam, da je imela na ustroj novo ustanovljenih držav vpliv tudi »bazična« država, iz katere izvirata obravnavani državi.

Iz navedenih ugotovitev, lahko nedvomno potrdim postavljeno hipotezo, da temeljne razlike izhajajo iz zgodovinskega ozadja in različnega razmerja do britanske pravne in politične dediščine. Podobnosti med dvema sistemoma izhajata iz federalne ureditve in delitve oblasti med federalno vlado in oblastmi na ravni federalnih enot, kar je posledica tudi ameriškega vpliva na Avstralijo. Hipotezo utemeljujem z dejstvom, da je politični sistem v ZDA predsedniški, v Avstraliji pa parlamentarni. Sistema sta posledica zgodovinskega nastanka in v primeru Avstralije še vedno trajajočega vpliva oziroma pravne umeščenosti države pod Kraljevino Veliko Britanijo. ZDA so nastale s preobrazbo angleških kolonij v severni Ameriki, ki so se osvobodile britanske nadoblasti ter se povezale v konfederacijo in nato federacijo ZDA. Zgodovinska preobrazba nekdanjih kolonij in vojni z Veliko Britanijo so botrovale drugačni politični ureditvi, ki jo danes poznamo kot federacijo s predsedniškim sistemom.

Skozi primerjavo sem potrdila hipotezo, da sta zakonodajna in izvršilna oblast v Avstraliji med seboj veliko bolj prepleteni kot v ZDA, saj v Avstraliji parlamentarni sistem narekuje način izvolitve izvršilne veje oblasti tako, da predsednik vlade in posamezni ministri izhajajo iz vrst parlamentarcev. Predsednik vlade je hkrati voditelj večinske stranke v predstavniškem domu parlamenta. V ZDA je izvršilna oblast vezana na predsednika, kateremu pri vodenju države pomaga kabinet, ki ga sestavljajo sekretarji in izvršilna pisarna z najpomembnejšimi državotvornimi oddelki. Opazna je razlika med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti. Medtem ko so avstralski ministri imenovani iz vrst poslancev, v ZDA ministri, ki jih predlaga predsednik, potrdi pa senat, ne smejo biti člani kongresa. Že ustava ZDA določa sistem nadzora in ravnovesij, ki opredeljuje striktno ločevanje med vejami oblastmi, hkrati pa nalaga nadzorno funkcijo druga drugi. Dejstvo je, da kongres ZDA določa dotok proračunskega

denarja izvršilni veji oblasti, predsednik ZDA pa vpliva na zakonodajo prek svoje stranke, priprave osnutkov in z možnostjo veta pri sprejemanju zakonov. V Avstraliji sta zakonodajna in izvršilna oblast bolj povezani med seboj tudi zaradi dejstva, da ima generalni guverner možnost razpustitve parlamenta, vladi pa je lahko s strani parlamenta izglasovana nezaupnica in je dolžna odstopiti.

Tudi hipoteza, ki opredeljuje razlike glede političnih strank in odnosov med strankami je odraz različnih volilnih sistemov ter razlik med predsedniškim in parlamentarnim sistemom. V ZDA se uporablja večinski volilni sistem, ki je v osnovi za volivce bolj jasen in razumljiv in kot tak zagotavlja večjo stabilnost vladajoče strukture, saj ni potrebno sklepati nestabilnih koalicij. V Avstraliji uporabljajo proporcionalni volilni sistem, kjer so glasovi bolj porazdeljeni, zato lahko obstanejo tudi manjše stranke. Proporcionalni sistem načeloma bolje odraža potrebe in interese državljanov preko različnih političnih opcij. Negativna plat tega sistema pa se kaže predvsem v nestabilnosti političnih koalicij.

V zaključku bi rada poudarila, da imata državi kljub različnima političnima sistemoma kar nekaj skupnih točk, ki so odraz zgodovinske povezanosti, prehoda skozi obdobja nestabilnosti in ne nazadnje izgrajevanja demokratičnega sistema sodobno urejenih držav.

8 LITERATURA

1. *Australian Government*. 2017. Dostopno prek: <http://www.australia.gov.au/> (17. april 2017).
2. --- 2017. *Australia's federation*. Dostopno prek: <http://australia.gov.au/about-australia/our-government/australias-federation> (20. januar 2017).
3. --- 2015. *European discovery and the colonisation of Australia*. Dostopno prek: <http://australia.gov.au/about-australia/australian-story/european-discovery-and-colonisation> (20. januar 2017).
4. Australian Electoral Commission. 2016. *Electoral Offences*. Dostopno prek: http://aec.gov.au/Elections/australian_electoral_system/electoral_procedures/Electoral_Offences.htm (11. januar 2017).
5. Australian Government: Department of the Prime Minister and Cabinet. 2017. *Federal executive council handbook*. Dostopno prek: <https://www.dpmc.gov.au/sites/default/files/publications/federal-executive-council-handbook-2017.pdf> (17. april 2017).
6. AustralianPolitics.com. 1900. *Full Text of the Australian Constitution – As Amended*. Dostopno prek: <http://australianpolitics.com/constitution/text/complete> (18. april 2017).
7. Bredemeier, Ken. 2016. *US Politics: How Did Trump Win Election While Losing Popular Vote?* Dostopno prek: <https://www.voanews.com/a/how-didi-trump-win-election-while-losing-popular-vote/3591226.html> (23. Junij 2017).
8. Brandt, Neven, Hugh R. Mortimer, Tone Horvat, Primož Kerkoč, Jana Kunčič, Alenka Gvardjančičin Neva Čebzona. 2002. *Politični sistem Velike Britanije*. Koper: Visokošolsko središče.

9. Central Intelligence Agency. 2017. *Australia – The world Factbook*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/as.html> (6. marec 2017).
10. Cornell Law School. 2017. *U.S. Constitution 1787*. Dostopno prek: <http://www.law.cornell.edu/constitution/> (24. marec 2017).
11. Della Porta, Donatella. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Založba Sophia.
12. Democracy Building. 2004. *A short definition of Democracy*. Dostopno prek: <http://www.democracy-building.info/definition-democracy.html> (23. junij 2017).
13. Department of Foreign Affairs and Trade. *Australia in Brief*. 2016. Dostopno prek: <http://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/australia-in-brief.pdf> (20. marec 2017).
14. Ferfila, Bogomil. 1994. *Svet na dlani*. Ljubljana: Didakta.
15. --- 1997. *Sodobni svet – Regionalne študije in primerjalne politike*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. --- 2002. *ZDA*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. --- 2003. *Družboslovni preseki Avstralazije in Indonezije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. --- 2004. *Avstralija, Nova Zelandija in Indonezija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. --- 2008. *Demokratske in nedemokratske države sveta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. --- 2009. *Primerjalne politike v sodobnem svetu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

21. Governor – General of the Commonwealth of Australia. 2017. *Governor General's Role*. Dostopno prek: <http://www.gg.gov.au/governor-generals-role> (17. april 2017).
22. Grad, Franc. 2004a. *Volitve in volilni sistem*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
23. --- 2004b. *Primerjalno ustavno pravo*. Ljubljana: Tisk QPS.
24. Haček, Miro. 2012. *Večinski vs. proporcionalni sistem?* Dostopno prek: <https://metinalista.si/vecinski-vs-proporcionalni-sistem/> (14. marec 2017).
25. Hamby, Alonzo L. 2005. *Outline of U.S. history*. Washington: Bureau of International Information Programs, U.S. Department of State.
26. Hatfield, Mark Q. 1997. *Vice Presidents of the United States, 1789-1993*. Dostopno prek: http://www.senate.gov/artandhistory/history/common/briefing/Vice_President.htm (25. marec 2017).
27. History. 2017. *Marbury v. Madison*. Dostopno prek: <http://www.history.com/topics/marbury-v-madison> (25. april 2017).
28. Infoplease. 2017. *National Voter Turnout in Federal Elections: 1960-2014*. Dostopno prek: <https://www.infoplease.com/history-and-government/us-elections/national-voter-turnout-federal-elections-1960a2014> (4. marec 2017).
29. Jaklič, Klemen in Jurij Toplak. 2005. *Ustava Združenih držav Amerike s pojasnili*. Ljubljana: Nova obzorja d.o.o.
30. Lipset, Martin Seymour in Jason M. Lakin. 2004. *The democratic century*. Norman: University of Oklahoma Press.

31. Lowi, Theodore J. in Benjamin Ginsberg. 1996. *American government: Freedom and Power*. New York: Norton, cop.
32. McKay, David H. 2005. *American politics and society*. Oxford: Blackwell Publishing.
33. Mount, Steve. 2010. *Constitutional Topic: Federalism. U. S. Constitution*. Dostopno prek: http://www.usconstitution.net/consttop_fedr.html (7. maj 2013).
34. Olson, Guy. 2007. *USA Elections in brief*. Washington: Bureau of International Information Programs, U.S. Department of State.
35. Parliament of Australia. 2007. *Australian electoral systems*. Dostopno prek: http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/RP0708/08rp05 (11. januar 2017).
36. Parliament of Australia. 2012. *Infosheet 20. The Australia's system of government*. Dostopno prek: http://www.aph.gov.au/About_Parliament/House_of_Representatives/Powers_practice_and_procedure/00_-_Infosheets/Infosheet_20_-_The_Australian_system_of_government (17. april 2017).
37. Parliamentary Education Office. 2017. *The Australian Constitution*. Dostopno prek: <http://www.peo.gov.au/learning/closer-look/the-australian-constitution.html> (25. april 2017).
38. Saje, Tanja. 2001. *Troedinost brez boga (veja oblasti)*. Dostopno prek: <http://old.radiostudent.si/projekti/demokracija/teksti/12troedinost.html> (19. april 2017).
39. Targonski, Rosalie. 2000. *Outline of U.S. Government*. Washington: Office of International Information Programs, U.S. Department of State.
40. The Presidential System. 2016. *What is the Presidential System?* Dostopno prek: <https://presidentialsystem.org/2016/04/30/what-is-the-presidential-system/> (19. april 2017).

41. The White House. 2017. *The Judicial Branch*. Dostopno prek: <https://www.whitehouse.gov/1600/judicial-branch> (27. marec 2017).
42. U.S. Department of Defence. Dostopno prek: <http://www.defense.gov/> (16. april 2017).
43. USA.gov. 2017a. *Branches of Government*. Dostopno prek: <https://www.usa.gov/branches-of-government> (3. april 2017).
44. --- 2017b. U.S. *History and Historical Documents*. Dostopno prek: <https://www.usa.gov/history#item-37587> (2. april 2017).
45. Wikipedia. 2017. *Cabinet of Australia*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Cabinet_of_Australia (17. april 2017).